

Ярослав ФАЛЬКО
(м. Київ)

Нові іноземні слова і терміни: мовна практика та їх українські відповідники

Учні люблять пересипати свою мову "модними" словами й термінами, як правило, — емоційно забарвленими, та багато школярів не знає точного значення іноземних слів, відтак робить чимало мовленнєвих помилок. Боротися з цим важко. Практика свідчить, що вчителю варто "брати на олівець" ці помилки й проводити в класі "мовні п'ятихвилинки", щоб пояснити дітям точне значення тих чи інших мовних інфільтрацій, привести приклади їх правильного й помилкового вживання, а головне — запропонувати учням їх переклади рідною мовою. Нижче наводимо кілька прикладів таких пояснень.

Перше, на що треба звернути увагу школярів, — майже всі найновіші мовні запозичення з іноземних мов, — це терміни. Їх бажано вживати здебільшого в діловому мовленні та в наукових працях, рефератах і курсових. В усному мовленні та письмових творах доречніше вживати українські відповідники. Отже, всі пояснення семантики іноземних інфільтрацій варто супроводжувати перекладом українською. Ще краще — запропонувати учням самим перекласти іноземні слова рідною мовою чи прямо на уроці, чи як домашнє завдання.

Дедлайн

Це — надзвичайно популярне слово-термін, що побутує в нашій мові вже десь років п'ятнадцять. Означає воно — граничний, кінцевий термін виконання певної роботи, точний час, до якого треба виконати певне завдання.

Скажімо, серед журналістів можна почути скаргу — "У нас дуже ранній дедлайн". Це означає, що всі "свіжі" (оперативні) матеріали в номер газети чи теле- та радіопередачі треба зробити дуже швидко й здати до друку чи в ефір до певного, дуже раннього часу.

Але слово часто вживають невпопад, де можна, й де не варто. Якщо учень скаже однокласнику: "Вибач, не маю часу на розмову — запізняюся у кіно, бо дедлайн — п'ята година", — це звучатиме недоречно й трохи смішно. Природніше сказати "...бо фільм (або сеанс) починається о п'ятій".

Коли запропонуєте учням перекласти це слово, зважте, що термін прийшов до нас не з літературної англійської, а з молодіжного сленгу. Дослівний переклад терміну — "мертва лінія".

Отже, літературною мовою слово можна перекласти так — термін, граничний час, кінцевий час, кінцевий термін, остаточна дата, крайня межа, крайня риса.

Оскільки ж діти люблять вживати емоційно забарвлені лексичні одиниці, ви можете запропонувати учням і сленгові переклади терміну дедлайн — краймежа, крайчас чи навіть — часхдох. Останнє, думається, діти запам'ятають обов'язково.

Драйвер (драйв)

Дуже популярні слова в молодіжному середовищі! У перекладі з англійської драйвер — це водій (шофер), іноді (залежно від контексту) — керівник, той, хто керує.

Ще драйв — це дорога, швидкісна траса, ще (в переносному значенні) — те, що викликає азарт, захоплення, емоції.

До нас іменник драйвер прийшов як термін, пов'язаний з комп'ютерною технікою. Тут драйвер — це допоміжна програма, що забезпечує взаємодію інших програм з різними пристроями та гаджетами вашого персонального комп'ютера. Інколи кажуть не драйвер, а провідник.

Популярним слово стало у значенні дорога, швидкісна траса, щось дуже емоційне й захопливе. Але — у переносному значенні. Так, часто можна почути: "Оце драйв", "Драйвонули!". В перекладі з молодіжного сленгу це означає — отримали задоволення (втіху) від швидкої їзди на авто, мотоциклі чи на "американських гірках". Або якась швидка гра чи розвага принесли велике задоволення. Вираз "На драйві" означає — на швидкісній дорозі.

Зверніть увагу учнів на те, що називати таксиста чи водія авто драйвером можна, та лише в гумористичному контексті. Краще — водій або трохи застарілим — шофер.

Контент

Слово прийшло в нашу мову з поширенням новинних і рекламних інтернет-сайтів. Дослівно з англійської — це "зміст", "вміст". Власне, контентом називають всі друковані матеріали, вміщені на головній "сторінці" того чи іншого сайту.

У науковій сфері прижився термін контент-аналіз, тобто аналіз змісту якогось окремого тексту чи художнього або наукового твору, що був підданий певному науковому аналізу.

В останній час контентом називають і всю сукупність матеріалів номера газети чи журналу. Звичайно ж, коли йдеться про газети, журнали, художні чи наукові твори, краще говорити текст, зміст чи називати жанр, в якому написаний той чи інший текст, — роман, повість, репортаж, нарис тощо.

Термін контент рекомендують вживати тільки в науковому чи (рідше) діловому мовленні. В інших випадках цей термін звучить неприродно. Бо ж, зрештою, існують цілком прийнятні слова зміст, вміст, наповнення (сайту чи газети й журналу).

Краудфандинг

Так називають оголошення про збір грошей у соціальних мережах на реалізацію певного соціального проекту або благодійної допомоги.

Це слово складається з двох англійських композитивів – юрба, натовп (крауд) і поняття "використання ресурсів".

Якщо ви не англієць, вимовити це слово важко. Отож, щоб не смішити людей, користуйтеся ним лише в діловому мовленні.

Мейнстрім

Красиве слово! В перекладі з англійської – головний (найважливіший) потік. В англійській географічній літературі так називають головні морські чи океанські течії, як, наприклад, Гольфстрім.

Зараз це слово замінює раніше вживані терміни – тенденція, головна тенденція, основний напрямок, основний напрямок розвитку, основна думка твору, головна ідея тощо. Синонім – слово тренд.

Але вживати слово мейнстрім краще тільки в науковому, науково-популярному та діловому стилях мовлення.

Студенти пропонують такі суто україномовні заміники – осноплин, чільнорух, панівка. Запропонуйте вашим учням перекласти це слово ще якимось українським відповідником.

Меседж

Теж дуже популярне серед молоді слово. Нещодавно воно утворило й похідне поняття – месенджер (його широко вживають користувачі соцмереж).

У перекладі з англійської меседж – це послання. Отож, років 20 тому його вживали як професійний термін у рекламному бізнесі та сфері маркетингового просування товарів і послуг. Меседжем рекламісти й маркетингологи називали, власне кажучи, рекламний заклик, короткий рекламний слоган із п'яти-семи слів, що популяризував товар чи послугу.

Але з розвитком комп'ютерних технологій та популярністю соціальних мереж це слово демократизувалося, тому останнім часом ним називають будь-який запис чи коротенький лист у соцмережах і приватному інтернет-спілкуванні – навіть у тих випадках, коли цей меседж – цілковита дурниця.

Українською краще сказати повідомлення, звістка... Запропонуйте вашим учням придумати ще кілька україномовних відповідників.

Мобінг

Так називають явище, коли в якомусь дорослому колективі цькують і весь час кепкують з якогось члена колективу, це – "емоційне насилля на робочому місці". З цього питання вже існує досить велика наукова література.

Термін описує досить специфічну сферу суспільних стосунків, отож, не надто поширене й більшості учнів незрозуміле. Отож, це слово доречніше вживати в науковому чи діловому стилі мовлення.

Плогінг

Це – своєрідний сплав фітнесу та турботи про довілля, "прибирання за маршрутом". Скажімо, хтось може здійснювати вранішню пробіжку в парку, під час якої ще й прибирати якесь сміття на доріжці та трав'яному килимі парку. Зараз це – напрочуд популярний вид дозвілля. Дітям варто про нього розповісти детальніше, як про приклад, гідний для наслідування. У школі його можна застосувати, скажімо, під час уроку фізкультури чи, можливо, й праці або як позашкільний флешмоб.

Запропонуйте учням замінити плогінг якимось суто українським словом.

Тренд

Теж популярне в молодіжному середовищі слово. Дослівно з англійської – напрямок, тенденція. Власне, воно й замінило "занадто довгу" тенденцію.

Краще говорити напрямок, напрям.

Харизма

Це запозичення з грецької мови, воно давно ввійшло в нашу мову. В перекладі означає божий дар, благодать, милість.

Зазвичай якусь популярну людину, а часто неформального лідера називають харизматичною особистістю, харизматиком.

Українською це слово можна замінити відповідниками оригінальний, непересічний, талановитий, геніальний, артистичний, неповторний, а говорячи про якусь жінку чи дівчину, – напрочуд мила або чарівна. Можна також сказати (про людину) "У нього – дар Божий".

Словом, українських відповідників – більш, ніж досить, і краще вживати саме їх, не засмічуючи мовлення надто великою кількістю іноземних слів.

ПОЧИТАЙМО З УЧНЯМИ

Одягни свою мову в красиві слова

Одягни свою мову в красиві слова,
Щоб вона, наче квітка, розквітла.
І тоді вона стане чарівна й жива,
Всім додасть море щастя і світла.
І тоді людям радість вона принесе
Та підніме у небо, мов крила.
Раптом зміниться світ, стане кращим усе,
Та народяться мудрість і сила.
Одягни свою мову у щирі слова,
Сповни серце своє доброю.

І вона соловейком дзвінком заспіва,
Буде завжди, навечно з тобою.
Одягни свою мову в слова доброти,
І додай їм тепла, сонця, ласку.
І тобі буде легко білим світлом іти,
А Земля стане схожа на казку.

Надія КРАСОТКІНА,
вчитель
(м. Луцьк)